

Leksičke greške u studentskim prevodima sa italijanskog jezika

Deja Piletić

Faculty of Philosophy, Nikšić
University of Montenegro, Montenegro
dejacet@t-com.me

Abstract: This paper deals with classification and explanation of the reasons of the most frequent lexical errors which occur in the translations of the undergraduate students of the Department of Italian Language and Literature (University of Montenegro). The corpus of the research consists of the written translations from the Italian as a foreign language into the Montenegrin as a mother tongue. The translations have been made in class, at home and during the exams on the second and the third year of the mentioned courses of undergraduate studies.

Key words: pedagogical translation, translation, lexical errors, error analysis

Ovaj rad nastoji da razvrsta, opiše i objasni najčešće leksičke greške koje se srijeću u studentskim prevodima sa italijanskog jezika i predstavlja dio jednog sveobuhvatnijeg istraživanja, koje ima za cilj analizu i klasifikaciju najučestalijih prevodnih grešaka karakterističnih za različite jezičke nivoe. Korpus na kome se navedeno istraživanje sprovodi obuhvata prevode studenata II i III godine osnovnih studija na Odsjeku za italijanski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Univerziteta Crne Gore.

U nastojanju da približimo kontekst spomenutog istraživanja, u uvodnom dijelu rada reći ćemo nešto o školskom prevodenju i o ciljevima koji se njegovom primjenom u nastavi žele postići.

1. Školsko prevodenje i školski prevod

Iako je u okvirima različitih lingvističkih teorija i glotodidaktičkih metoda često dovođen u pitanje, dugotrajan i kompleksan odnos između prevodenja i nastave stranih jezika nikad nije u potpunosti prekinut, a gledano iz perspektive savremenih naučnih saznanja čini se da je ovaj odnos prirodan, te da do njegovog prekida ne može i ne treba ni da dođe. Čak i kada je, u jeku popularnosti audiovizuelnog metoda i prilikom rađanja komunikativnog pristupa, prevodenje u svakom svom obliku bilo odbacivano iz nastave stranih jezika, ono nikad nije u potpunosti napustilo nastavni proces, posebno kada je u pitanju izučavanje jezika na univerzitetskom nivou.

Danas je sve veći broj autora, koji nastoje da uklone talog nevjerice i nepovjerenja u odnosu na prevodenje u didaktici stranih jezika za čije je nastajanje odgovorna upravo njegova neumjerena i neadekvatna upotreba u okvirima i u maniru gramatičko-prevodnog metoda. Zasnivajući svoje stavove i argumente na rezultatima modernih istraživanja na polju nauke o prevodenju, kognitivne lingvistike i metodike nastave, ovi autori⁵⁸ pozivaju na preispitivanje i ponovno vrednovanje značaja, uloge i mjesta prevodenja u savremenoj glotodidaktici. Oni na različite načine nastoje da dokažu da, ukoliko se primjenjuje na pravi način, s pravim ciljem i u pravoj mjeri, prevodenje može da bude od velike koristi i da pruži odlične rezultate u učenju i nastavi stranih jezika.

Pojačano interesovanje za prevodenje, naročito u posljednje tri decenije, povezano je, međutim, ne samo sa njegovom didaktičkom ulogom već i sa njegovom didaktikom. Naime, s povećanjem svijesti o značaju prevodenja, ubrzano se razvija nauka o prevodenju, a sama djelatnost uzdignuta je na akademski nivo. Profesionalnim prevodiocem postaje se, dakle, sticanjem univerzitetske diplome mahom specijalističkih i postdiplomskih studija, a prevodenje se doživljava kao vještina za koju nije dovoljan samo prirodni talenat, već koja se stiče kombinovanjem teorijskih znanja i prakse.

Dakle, u kontekstu prevodenja i nastave možemo govoriti o prevodenju kao „sredstvu“ i prevodenju kao „cilju“, o školskom (*gloto-didaktičkom*) odnosno profesionalnom (*stručno-didaktičkom*) prevodenju, tj. o

---

⁵⁸Calvi (2003), Gonzales Davies (2004), Sewell (2004), Carreres (2006), Di Sabato (2007), Landone (2008), House (2009), itd.

prevodjenju u funkciji jezičke vježbe, provjere znanja i objašnjenja pojedinih jezičkih sadržaja⁵⁹ na jednoj i prevodilačkoj kompetenciji kao svrsi i glavnom cilju upotrebe prevodjenja u nastavnom procesu na drugoj strani. U istom kontekstu pravi se razlika između školskog i profesionalnog prevoda. Naime, preneseno na univerzitetski nivo sticanja znanja iz jezika odnosno iz prevodjenja, studentski prevod koji nastaje kao proizvod prevodjenja na osnovnim univerzitetskim studijama bliži je školskom, dok je studentski prevod na specijalističkim ili master studijama prevodjenja bliži profesionalnom, iako se sa njim još uvijek ne može poistovjetiti.

Pojedini autori insinsistiraju na jasnoj distinkciji između gloto-didaktičkog i stručno-didaktičkog prevodjenja. Ne želeći da negiramo razliku, koja nesumnjivo postoji, mi dijelimo mišljenje onih koji dovode u pitanje potrebu i uopšte mogućnost povlačenja oštre granice između njih⁶⁰. Naime, upotrebom školskog prevodjenja, koje svakako prethodi profesionalnom, kroz praktičan rad⁶¹, zajedno sa jezičkim, studenti se po prirodi stvari istovremeno upućuju u prevodilački proces i neizbježno upoznaju neke od osnovnih prevodilačkih vještina. To, po našem mišljenju, svakako treba posmatrati kao dodatnu korist. Na ovakvom stavu zasnovani su i ciljevi vježbi prevodjenja u okviru osnovnih studija na Katedri za italijanski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Univerziteta Crne Gore.

2. Ciljevi školskog prevodjenja sa stranog na maternji jezik

Dva su osnovna cilja koja se žele postići ovom vrstom prevodjenja:

- Usvajanje, upotreba, utvrđivanje i proširivanje znanja koja se tiču italijanskog jezika i kulture;
- Usmjeravanje studenata ka sticanju sposobnosti reprodukovanja ciljnog teksta funkcionalno ekvivalentnog sa izvornim.

Iako je drugi od navedena dva cilja vezan prije svega za profesionalno prevodjenje i podrazumijeva vladanje višim stupnjevima jezičke kompetencije, smatramo da ga nije nemoguće dostići ni na nivou o kojem mi ovdje govorimo. Treba imati u vidu, naime, da je ovdje riječ o prevodjenju autorskih tekstova⁶² (kraći odlomci iz savršenih književnih djela i novinskih članaka) čiji je izbor uslovljen predviđenim nivoom jezičke kompetencije studenata druge, odnosno treće godine osnovnih studija Italijanistike. Tome ide u prilog i činjenica da se prevodi na maternji jezik, pa se pretpostavlja sposobnost studenta-prevodioca i da intuitivno bira elemente iz jezičkog repertoara sopstvenog jezika.

Gore navedeni ciljevi, dakle, podrazumijevaju:

- razvoj jezičkog znanja na svim nivoima;
- razvoj kompetencije razumijevanja pisanog teksta;
- usavršavanje kompetencija vezanih za maternji jezik;
- upućivanje studenata ka nekim od osnovnih nivoa prevodilačke kompetencije:
  - upoznavanje sa prvim koracima u procesu povezivanja izvornog i ciljnog teksta;
  - razvijanje kreativnosti, upornosti, samokritike, samouvjerenosti;
- razvijanje autonomije;
- razvijanje sposobnosti da se prepoznaju pojedini prevodilački problemi i sposobnosti njihovog prevazilaženja;
- upoznavanje studenata sa različitim savremenim prevodilačkim pomagalima i sa njihovom upotrebom.

Treba svakako napomenuti da su ciljevi ovdje predstavljeni uopšteno, te da se u zavisnosti od nivoa studija (II ili III godina) prednost daje jednima u odnosu na druge.

⁵⁹ Eksplikativno prevodjenje.

⁶⁰ U tom smislu slažemo se sa Carreresovom: "Modern language departments cannot and should not try to double up as translator training institutions. However, I believe that bringing classroom work closer to the professional world can only be of benefit to our students. In my view, the divide between the teaching of translation as a language learning tool and as a professional activity has been overemphasized to the point of preventing useful dialogue and exchange". (Carreres 2006:12)

⁶¹ Naglašavamo kroz *praktičan rad* iz razloga što na osnovnim studijama nijesu predviđeni predmeti koji se tiču opšte teorije prevodjenja, prevodilačkih tehnika, analize teksta i sl, a koji se podrazumijevaju na kursovima za obučavanje profesionalnih prevodilaca.

⁶² Suprotno od gramatičko-prevodnog metoda koji podrazumijeva prevodjenje vještačkih, dekontekstualizovanih rečenica, ili tekstova nastalih u namjeri da se izvježba određeno gramatičko pravilo.

3. Evaluacija školskog prevoda

Evaluacija tj. provjera kvaliteta prevoda ključni je pojam koji se tiče kako školskog tako i profesionalnog prevođenja. Budući da ove dvije vrste prevođenja u osnovi imaju različite ciljeve, različitu publiku i različite „ocjenjivače“, ocjena kvaliteta prevoda kao njihovih ishoda zasniva se na različitim kriterijumima i nema istu svrhu.

Ranije u tekstu smo spomenuli da je jedna od funkcija pedagoškog prevođenja provjera znanja i napretka kod studenata u dostizanju ciljeva određenih nastavnim planom. Ova provjera ne podrazumijeva uvijek dodjelu ocjena i kredita, ona se sprovodi tokom cijele školske godine kako bi usmjerila dalji rad kako studenata, tako i profesora.

U namjeri da, između ostalog, utvrdimo i koje su to najveće prepreke na putu ka postizanju navedenih ciljeva, pokrenuli smo naše istraživanje na korpusu studentskih prevoda. Ovom prilikom, bavićemo se, kao što smo na samom početku rekli, najčešćim leksičkim greškama i njihovim uzrocima.

4. Korpus studentskih prevoda

Korpus istraživanja čine studentski prevodi rađeni na kolokvijumima, pismenim vježbama, završnim ispitima i pismenim domaćim i školskim zadacima, u toku školske 2008/2009. i 2010/2011. godine.

Riječ je o prevodima odlomaka savremenih književnih djela i novinskih članaka, prilagođenih planiranom i pretpostavljenom nivou jezičke i, uslovno rečeno, prevodilačke kompetencije, studenata druge i treće godine.

Od prevodilačkih pomagala na ispitima i kolokvijuma studenti se koriste jednojezičkim rječnicima, prilikom rada na času raspoložu i pristupom internetu.

5. Binarne i ne-binarne greške

U težnji da napravi razliku između prevodilačkih i jezičkih grešaka u studentskim prevodima, Antony Pym (1992:280) nudi jednu opštu podjelu na „binarne“ (*binary*) i „ne-binarne“ greške (*non-binary errors*). Ova podjela zasnovana je na autorovoj opštoj definiciji prevodilačke kompetencije, koja po njemu predstavlja jedinstvo sljedeće dvije vještine:

-vještine stvaranja niza ciljnih tekstova - *target texts* (TT1, TT2...TTn) kao ekvivalenta za jedan izvorni tekst – *source text* (ST) i

-vještine izdvajanja samo jednog iz spomenutog niza ciljnih tekstova, u odnosu na posebnu namjenu i ciljnu publiku izvornog teksta.

Osnovna razlika između ove dvije vrste grešaka je sljedeća: „binarne“ greške uzrokovane su izborom pogrešnog odgovora, a „ne-binarne“ ne predstavljaju pogrešan odgovor, već samo jedan od mogućih, ali ne i najprihvatljiviji.

A binary error opposes a wrong answer to the right answer; non-binarism requires that the TT actually selected be opposed to at least one further TT1 which could also have been selected, and then to possible wrong answers. For binarism, there is only right and wrong, for non-binarism, there are at least two right answers and then the wrong ones. (Pym 1992: 282)

5.1. Binarne greške

Leksičke greške koje ćemo analizirati na korpusu studentskih prevoda, prema ovoj podjeli, spadaju najvećim dijelom u „binarne“ greške, tj. greške uzrokovane pogrešnim prevodom određene riječi ili izraza u datom kontekstu. Pod pogrešnim prevodom u ovom slučaju podrazumijevamo potpunu promjenu značenja riječi.

Najrazličitije uzroke ove vrste grešaka mogli bismo svesti na pet opštih:

-nedovoljno vladanje kompetencijom čitanja tj. razumijevanja teksta⁶³;

-praznine u jezičkom znanju na različitim nivoima (sintaktičkom, leksičkom, morfološkom);

-stvaranje lažnih parova/lažnih prijatelja/kalkova

-nedovoljno razvijene neke od osnovnih prevodilačkih potkompetencija (prije svega vještine pravilne upotrebe prevodilačkih pomagala) i osobina poput istrajnosti i preciznosti;

-praznine u enciklopedijskom znanju (znanje iz opšte kulture), neobaviještenost.

5.2. Ne-binarne greške

---

⁶³ Evropski jezički portfolio (Little, Perclova 2003: 116, 120) za nivoe jezičke kompetencije B2 i C1, čije je dostizanje predviđeno u toku II i III godine osnovnih studija, kada je u pitanju vještina čitanja, podrazumijeva, između ostalih i sljedeće sposobnosti: „Mogu da razumijem članke i izvještaje o aktuelnim temama u kojima se izražavaju posebni stavovi i brane određene pozicije. Mogu da razumijem specijalizovane članke izvan mog domena, pod uslovom da mogu s vremena na vrijeme da se poslužim rječnikom“ odnosno: „Sa lakoćom mogu da čitam savremene književne tekstove. Mogu da prepoznam društveni, politički ili istorijski kontekst nekog književnog djela. Mogu da se udaljim od fabule u nekom literarnom tekstu i prepoznam poruke, ideje i implicitne odnose. Mogu da razumijem kompleksne tekstove izvjesne dužine“.

Na istom korpusu uočili smo i „ne-binarne“ greške tj. one koje su, uslovno rečeno, više prevodilačke nego jezičke prirode. Za našu analizu one su takođe bitne, budući da prevođenje na univerzitetskim studijama jezika, kao što smo ranije napomenuli, podrazumijeva i upućivanje studenata u proces prevođenja i u neke od osnovnih prevodilačkih tehnika.

U ovu vrstu grešaka možemo svrstati prevode koji narušavaju stil ciljnog teksta, ili njegovu pragmatičku funkciju, ali ne i njegov smisao.

Česta pojava u studentskim prevodima jeste i izostavljanje pojedinih riječi i suprotno, dodavanje više varijanti prevoda jedne iste riječi. Uzroke nastanka ovih grešaka pronalazimo u nedostatku upornosti, istrajnosti, kreativnosti i samouvjerenosti, osobina koje podrazumijeva prevodilačka kompetencija.

6. Omaške

Nepreciznost, brzopletost, dekoncentrisanost stoje u osnovi omaški. Ove izazivaju pogrešan prevod, koji polazeći sa nivoa riječi nerijetko uzrokuje niz grešaka na različitim jezičkim nivoima. Na ovaj način kao proizvod prevodilačkog procesa dobijamo tekst sa promijenjenim smislom, ili još češće, tekst lišen smisla.

7. Klasifikacija leksičkih grešaka prema uzroku nastanka

U prethodnom poglavlju nastojali smo da pobrojimo opšte uzroke nastanka jezičkih i prevodilačkih grešaka i omaški na nivou leksike.

Sada ćemo nastojati da ih klasifikujemo nezavisno od njihove prirode i težine. U ovu klasifikaciju ćemo uvrstiti i omaške, s obzirom da imaju ozbiljne posljedice po smisao ciljnog teksta. Sve ćemo potkrijepiti primjerima pronađenim u okviru istraživačkog korpusa.

Leksičke greške o kojima je riječ karakterišu oba prethodno spomenuta nivoa učenja jezika. Nećemo, međutim, praviti poređenja u cilju utvrđivanja koje su od njih prisutnije na nižem, odnosno na višem nivou. To ostavljamo za neku drugu priliku.

Neophodno je takođe napomenuti da je u prilično velikom broju slučajeva leksička greška uzrokovana spregom više različitih uzroka, kao i to da jedna greška često za sobom vuče niz drugih. To će se uostalom vidjeti i u samim primjerima.

7.1. Stvaranje lažnih parova

Kod Ivira (1984: 106) nailazimo na sljedeću definiciju: „Lažni parovi su parovi jezičnih (ne samo leksičkih) jedinica u dva razna jezika koje imaju nešto zajedničkog, ali nisu u svemu jednake“. Isti autor dalje navodi: „Djelimična sličnost jezičkih jedinica na kojoj prevodilac gradi svoje shvaćanje o njihovoj jednakosti može biti u sličnosti oblika [...], zatim u zajedničkom metajezičkom nazivu koji obuhvaća obje jedinice [...], te napokon u nekim, ali ne svim aspektima semantičkog sadržaja [...]“.

Lažni parovi su najizrazitiji upravo na nivou leksike.

Ivir (1984: 108-122) navodi sljedeće vrste lažnih parova koje odlikuje isti ili sličan oblik:

1. Lažni parovi s jednakim značenjima
2. Lažni parovi sa sasvim različitim značenjima
3. Lažni parovi sa djelimičnim poklapanjem u značenju
4. Izmišljeni parovi

7.1.1. Lažni parovi sa istim značenjem

To su parovi riječi dva različita jezika koje imaju sličan oblik i isto značenje, što, međutim, ne znači da ih odlikuje ista upotrebna vrijednost i kolokacijski potencijal tj. mogućnost kombinovanja sa drugim riječima i stvaranje manje ili više čvrstih leksičkih sklopova. (Ivir:108).

lažni par	izraz karakterističan za italijanski novinski jezik	netačan prevod	predloženo rješenje
<i>lanciare</i> – lansirati <i>allarme</i> - alarm	<i>lanciare l'allarme</i>	lansirati alarm (II i III god.)	dići uzbunu

Leksički parovi sa istim/sličnim oblikom i istim značenjem često pripadaju tzv. internacionalizmima – riječima koje su često oba jezika preuzela iz nekog trećeg. Ukoliko se ne radi o stručnim tekstovima, stilskom nivou ciljnog teksta najčešće odgovara domaći termin (pod pretpostavkom da postoji). Evo nekoliko primjera takvih parova koje nalazimo na obrađenom korpusu:

internacionalizmi	primjer	moguća prevodna rješenja
<i>internazionale:</i> internacionalni međunarodni	...l'agenzia <i>internazionale</i> per l'energia atomica...	... <i>internacionalna</i> (bolje: <i>međunarodna</i>) agencija za atomsku energiju...(III god)
<i>contaminare:</i> kontaminirati zagaditi	...il tratto immediatamente antistante la centrale di Fukushima [...] è <i>fortemente contaminato</i> .	...pojas neposredno preko puta centrale u Fukušimi [...] jako je <i>kontaminiran</i> (bolje: <i>zagađen</i>). (III god.)

Slično je i sa primjerom: *adolescenza - adolescencija (pubertet), immaginazione-imaginacija (mašta)* i sl.

7.1.2. Lažni parovi sa sasvim različitim značenjima

To su parovi koji imaju sličan oblik, ali im se značenja ne preklapaju. (Ivir: 109)

lažni par	rečenica	netačan prevod	predloženo rješenje
<i>Stipendio-</i> stipendija	Se accetti oltre ad avere un aumento notevole di <i>stipendio</i> ...	Ako prihvatiš, osim što ćeš imati značajno veću <i>stipendiju</i> ... (II god.)	Ako prihvatiš, osim što ćeš imati značajno veću <i>platu</i> ...

Slično je i sa pogrešnim prevodnim sparivanjima poput: *frase-fraza, evidenziare-evidentirati* i sl. na koje smo naišli prilikom analize našeg korpusa.

Ova vrsta grešaka ne nastaje, međutim samo usljed homonimije/homofonije među riječima maternjeg i stranog jezika koji se uči, već može nastati i usljed negativne interferencije iz nekog drugog stranog jezika kojim studenti (djelimično ili u potpunosti) vladaju: *caldo-cold (engl.), parente- parent (engl.), matto- mattar (španski)* itd.

lažni par	rečenica	netačan prevod	predloženo rješenje
<i>Matto - lud</i> <i>Mattar - ubiti</i>	Il re che andava <i>matto</i> per quella figliuola...	Kralj, koji <i>bi ubio</i> zbog te djevojčice... (II god.)	Kralj, koji je <i>bio lud</i> za tom djevojčicom...

7.1.3. Lažni parovi sa djelimičnim poklapanjem u značenju

Kako Ivir (111) navodi, lažni parovi sa djelimičnim poklapanjem značenja rijetko se spominju kao lažni parovi, ali su ipak oni potencijalno daleko opasniji kao izvor prevodnih grešaka nego pravi lažni parovi. Ovu činjenicu autor objašnjava psihološkim razlozima koji su, kada je u pitanju pogrešno poistovjećivanje leksičkih

jedinica iz dva jezika znatno jači nego u slučaju lažnih parova sa sasvim različitim značenjem, budući da, kako on kaže, ovdje djeluje i pritisak sličnog oblika i zajedničkog dijela značenja.

lažni par	primjer iz prevoda	netačan prevod	predloženo rješenje
<i>studio-studio</i>	A lanciare l'allarme è uno <i>studio</i> di Nielsen Media.	Na uzbunu poziva jedan <i>studio</i> Nielsen Media. (II god.)	Na uzbunu poziva jedno <i>istraživanje/jedna studija</i> kompanije „Nielsen Media“
<i>istituto-institut</i>	Insegno da anni in un <i>istituto tecnico</i>	Godinama predajem u jednom <i>tehničkom institutu</i> (III god.)	Godinama predajem u jednoj <i>tehničkoj školi</i>
<i>studente- student</i>	[...] alla fine dell'anno se uno <i>studente</i> non va bene in una materia - per esempio in matematica- supera l'anno con un «debito».	...ako neki <i>student</i> nije dobro prošao iz nekog predmeta – primjera radi iz matematike – prelazi u naredni razred sa jednim „dugovanjem“ (II god.)	...ako neki <i>učenik</i> nije dobro prošao... iz nekog predmeta – primjera radi iz matematike – prelazi u naredni razred sa jednim „dugovanjem“

Ovaj slučaj ilustruju i parovi poput: *tecnico-tehničar, impianto-implant* i sl.

7.1.4. Izmišljeni lažni parovi

O ovoj vrsti lažnih parova Ivir (115) kaže sljedeće:

Prevodioci su ponekad spremni, pogotovu kada prevode na strani jezik kojim ne vladaju dosta dobro stvoriti leksički par u stranom jeziku po uzoru na riječ svojega maternjeg jezika, u punom uvjerenju (bez provjeravanja!) da ta riječ doista postoji u tom stranom jeziku. U nekim slučajevima to znači stvaranje cijele riječi, a u drugima samo pogrešno spajanje pojedinih djelova riječi – obično sufiksa i prefiksa s osnovom.

Ova pojava se, međutim, može sresti i u prevodima na maternji jezik.

data riječ	nepostojeći oblik	prevod
<i>collaboratore</i>	kolaborator (II god.)	saradnik
<i>irriverente</i>	irriverentan (III god.)	drzak; neučtiv
<i>carbone</i>	karbon (III god.)	ugalj

Za građenje nepostojećih riječi u prva dva od navedenih primjera najvjerovatnije je odgovorna analogija našeg imeničkog sufiksa *-ator* i pridjevskog sufiksa *-entan* sa italijanskim sufiksima *-tore* i *-ente* koji imaju zajedničko porijeklo u latinskom jeziku. Naime, sufiks *-ator*, kao i njegov italijanski „rodak“ – *tore*, koriste se za izvođenje imenica sa značenjem vršioca radnje. Tako je, vjerovatno pod uticajem pravih parova poput: *comunicatore-komunikator*, *coordinatore-koordinator* i sl. Nastao izmišljeni par: *collaboratore-kolaborator*. Slično je i sa pridjevom *irriverentan*. Student ni ne dovodi u pitanje postojanje ovog pridjeva u svom maternjem jeziku. On mu naprosto „dobro zvuči“ budući da slični parovi već postoje (*irrelevante - irrelevantan*, *latente - latentan*, *trasparente-transparentan* i sl.)

7.2. Greške usljed pogrešnog izbora značenja riječi u kontekstu

rečenica	pogrešan prevod	predloženo rješenje
...i <i>tecnici giapponesi</i> hanno ora cambiato strategia e smesso di irrorare i <i>noccioli</i> con acqua di mare, per il timore che il sale corroda gli <i>impianti</i> .	...japanski <i>tehničari</i> su sada promijenili strategiju i prestali da kvase <i>lješnike</i> morskome vodom iz straha da će se nagristi <i>biljke</i> ⁶⁴ (III god.)	...japanski <i>stručnjaci</i> su sada promijenili strategiju i prestali da kvase <i>jezgra</i> [nuklearnih postrojenja] morskome vodom iz straha da će se izazvati koroziju <i>postrojenja</i> .

Osim što ukazuju na neadekvatnu upotrebu rječnika, ove greške su pokazatelj nemara i površnosti kod studenata, koji prevode izvorni tekst preskačući i prvu i posljednju fazu prevodilačkog procesa tj. čitanje sa razumijevanjem, odnosno provjeru gotovog prevoda. To potvrđuje činjenica da ovakve prevode vrlo često karakteriše odsustvo ikakvog smisla. Postavlja se pitanje kako prevazići ovu vrstu grešaka. Budući da se rad studenata kod kuće ne može nadgledati, preostaje vrijeme provedeno na času tokom kojeg se oni moraju „natjerati“ da se u velikoj mjeri posvete analizi samog teksta i utvrđivanju problema, prije nego što počnu da prevode.

7.3. Greške uzrokovane zamjenom hiperonima i hiponima

Karakterističan primjer za ilustraciju ove vrste grešaka jeste italijanska imenica *uomo*, koja označava ljudsku vrstu (*čovjek*), ali i njenog pripadnika muškog pola (*muškarac*). Slično je i sa italijanskom imenicom: *bestia* koja označava životinjsku vrstu uopšte, a može da ima i uže značenje: *stoka*, dok se u sintagmi, čiji drugi element biva često izostavljen: *bestia (feroce)*, prevodi našom imenicom: *zvijer*. Navedena značenja u studentskim prevodima često bivaju zamijenjena.

rečenica	pogrešan prevod	predloženo rješenje
...E non soltanto <i>gli uomini</i> si disinteressano di questo spettacolo ma anche le <i>bestie</i> .	...Ne samo da se za ovaj događaj ne interesuju <i>muškarci</i> već ni <i>zvijeri</i> . (II god.)	...ne samo da se <i>ljudi</i> ne interesuju za ovaj događaj, već ni <i>životinje</i> .
...Tu abbracciatelo bene, baciagli l'orecchio che <i>gli uomini</i> perdono la testa quando gli baci l'orecchio...	...Ti ga snažno zagrlj, poljubi ga u uho, jer <i>ljudi</i> gube glavu kad im ljubiš uho. (III god.)	Ti ga snažno zagrlj, poljubi ga u uho, jer <i>muškarci</i> gube glavu kad im ljubiš uho.

7.4. Greške uzrokovane nepoznavanjem sintaktičkih i tvorbenih svojstava riječi

rečenica	pogrešan prevod	predloženo rješenje
In quel tempo ero innamorato di mia di moglie: rotonda,	Tada sam bio zaljubljen u svoju ženu: <i>okruglastu</i> , <i>blijedu</i> ,	Tada sam bio zaljubljen u svoju ženu onako <i>privlačnu</i> bijele puti, rumenu i <i>s oblinama</i>

⁶⁴ O ovoj vrsti grešaka vidi u poglavlju 7.6.

bianca e rosa, <i>appetitosa.</i>	rumenu, <i>halapljivu/dobrog apetita</i> (II god.)	
...per <i>assistere alla</i> levata del sole	...da bismo <i>pomogli</i> izlasku sunca (II god.)	...da bismo <i>prisustvovali</i> izlasku sunca

U prvom primjeru voljena supruga umjesto epiteta: *privlačna, poželjna* dobija epitet *halapljiva*, zato što u osnovi izvedenog pridjeva student prepoznaje imenicu *appetito* (*apetit*), ne obraćajući pažnju na sufiks *-oso* koji joj donosi novo, pridjevsko, značenje. Ova greška povlači za sobom i grešku u odabiru prevoda za pridjev *rotonda*. Naime, ako je već „dobrog apetita“, onda je dama o kojoj se govori prirodno i *okruglasta, buckasta, debeljuškasta* ili *elegantno popunjena* (II godina).

Drugi primjer ilustruje nerazlikovanje prelaznih i neprelaznih oblika pojedinih glagola, pa samim tim i njihovih značenja.

7.5. Greške uzrokovane prevođenjem metodom riječ za riječ

Doslovni prevodi najčešći su uzrok grešaka na frazeološkom nivou i na nivou stila, a vrlo često narušavaju i smisao prevoda.

rečenica	netačan prevod	predloženo rješenje
<i>Ho messo l'occhio allo spioncino...</i>	<i>Stavila sam oko</i> na špijunku...(III god.)	<i>Pogledala sam kroz</i> špijunku...
...aveva <i>alzato un po' troppo il gomito</i> . Per questo aveva <i>dormito sodo</i>	...malo je previše <i>podigao lakat</i> , pa je zato <i>tvrd</i> spavao. (II god.)	...malo je <i>više popio</i> , pa je zbog toga <i>čvrsto spavao</i> .

7.6. Leksičke greške uzrokovane „unutarjezičkim“ formalnim sličnostima između pojedinih riječi

Ovakve greške najvjerojatnije nastaju usljed sličnosti po zvuku između riječi čije je značenje student ranije usvojio i neke druge riječi iz nje izvedene ili jednostavno samo po obliku sa njom slične, ali potpuno drugačijeg značenja.

rečenica	netačan prevod	predloženo rješenje	uzrok greške - sličnost:
...uno scrittore che <i>ritiene</i> gli uomini discendenti dagli spiriti	... pisac koji <i>zadržava/drži</i> ljude... (III god.)	...pisac koji <i>smatra</i> da su ljudi potekli od duhova...	<i>ritenere – rattenero/detenere</i>

U analiziranom korpusu naišli smo na veliki broj sličnih primjera: *campus-campo, zotico-esotico, sentiero-sentimento, complesso-complicazione, impianto-pianta* itd.

7.7. Greške do kojih dolazi uslijed nepažljivog čitanja teksta

Iako spadaju u omaške, ovakve nepažnje često potpuno obesmisle prevod utičući dalje na krajnji ishod prevođenja.

rečenica	netačan prevod	tačan prevod	uzrok greške:
La regina era morta <i>di parto</i>	Kraljica je bila <i>djelimično</i> mrtva (II god.)	Kraljica je umrla <i>na</i> <i>porođaju</i>	<i>parto-parte</i>

Po istom principu pramenovi kose Tine Tarnar u jednom prevodu postaju „...sjajni i crni kao *ugljenik*“ (lucidi e neri come *carbone/ carbonio*) (III god.).

7.8. Greške uzrokovane pogrešnim odabirom registra u ciljnom tekstu

Ova vrsta greške može da se javi na raznim nivoima u tekstu. Miješanje registara nije ništa manja greška od pogrešnog odabira registra na nivou teksta kao cjeline.

U ovom slučaju govorimo o leksičkim greškama čiji uzrok leži u pogrešnoj registarskoj obojenosti koja nije u skladu sa pragmatičkom funkcijom izvornog niti ciljnog teksta.

rečenica	netačan prevod	predloženo rješenje
C'era una volta un Re che aveva una bimba. La regina era morta di parto, e il Re aveva preso una <i>balia</i> che gli allattasse la piccina...	Bio jednom jedan kralj koji je imao jednu kćerku. Kraljica bješe umrla na porođaju, pa je kralj morao da <i>unajmi bebisiterku</i> kako bi mu <i>čuvala</i> dijete“ (II god.)	Bio jednom jedan kralj koji je imao jednu kćerku. Kako je kraljica umrla na porođaju, kralj je morao da uzme <i>dojilju</i> kako bi <i>dojila</i> djevojčicu.
A Vittorio Emanuele le donne belle, alte [...] erano sempre piaciute. Se a volte “ <i>s'infervorava</i> ” di piccole e brutte...	Viktoru Emanuelu su se oduvijek svidale lijepe, visoke žene. Ako bi se ponekad „ <i>primao</i> “ na male i ružne...	Viktoru Emanuelu su se oduvijek svidale lijepe, visoke žene. Ako bi se ponekad „ <i>zagrijao</i> “ za neku sitnu i ružnu...

U prvom primjeru imenica *bebisiterka*, iako se u rječniku nalazi pobrojana među sinonimima italijanske imenice *balia*, suviše je moderna da bi za nju mogla predstavljati dobro prevodno rješenje u bajci koja već prvom rečenicom smiješta radnju u davna vremena. Osim imenicom *bebisiterka*, *balia* je prevedena i kao: *žena*, *sluškinja*, *služavka*, *hraniteljka*, *dadilja*, pa čak i *babica*, a ni u jednom od studentskih radova nije se našla riječ *dojilja*, što je još jedan od dokaza da studenti veoma često ne vode računa o širem kontekstu i da ne sagledavaju tekst u cjelini. Na konkretnom primjeru je očigledno kako jedna greška za sobom povlači i niz drugih. Izbor da se *balia* prevede kao *dadilja*, *žena*, *služavka*, *bebisiterka* uticao je i na pogrešan prevod glagola *allattasse* (*dojiti*), koji je u ovim slučajevima preveden kao *čuvati/brinuti se o/podizati/odgajati*. Student koji se odlučio da *balia* prevede kao *babica* ostatak teksta prilagodio je „na svoju ruku“ tom odabiru: „...a kralj je doveo *babicu* koja je *porodila djevojčicu*“.

7.9. Greške uzrokovane prazninama u enciklopedijskom znanju

Znanje iz opšte kulture i obaviještenost igraju važnu ulogu u razumijevanju izvornog teksta, pa samim tim i u prevodilačkom procesu. Praznine u tom tzv. enciklopedijskom znanju mogu da uzrokuju greške na različitim nivoima teksta.

Budući da je jezik jednog naroda nerazlučiv od njegove kulture u najširem smislu te riječi, učeći jedan jezik, učimo i o načinu života i pogledu na svijet naroda koji se tim jezikom služi. U tom pogledu prevodenje nam pomaže i u podizanju svijesti ne samo o jezičkim već i o kulturnim sličnostima i razlikama između dva različita naroda.

Kao primjer za ovu vrstu greške, poslužiće nam prevod jednog segmenta teksta koji govori o amajlijama koje Italijani najčešće koriste protiv malera. Tu, naime, *cornetti rossi* (čuveni *crveni roščići*) postaju *crvene kifle*, *crveni konac*, *crvene potkovice*, *bijeli luk*. U prvom slučaju nepoznavanje tog karakterističnog simbola, vezanog posebno za kulturu južnog dijela Italije, uticalo je na to da se imenica *cornetto* ne prepozna kao deminutiv imenice *corno-rog*, već se, bez razmišljanja, uzima u svom drugom značenju – *kroasan*, *kifla*. Ostale varijante prevoda ukazuju na negativnu interferenciju kulture ciljnog jezika. Naime, *crveni konac*, *potkovica*, pa i *bijeli luk* jesu značenjski ekvivalenti *crvenih roščića* u našoj kulturi, ali im nikako nije mjesto u tekstu čija je osnovna namjera da nam pruži informacije koje vezano za fenomen sujevjera karakterišu upravo Italijane.

Ispravan prevod dobijen je samo u sedam od ukupno petnaest ispitnih tekstova.

8. Zaključak

Cilj ovog rada bio je da se prikažu leksičke greške koje su uočene na korpusu prevoda studenata II i III godine osnovnih studija na Odsjeku za italijanski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Univerziteta Crne Gore. Ovdje nijesmo govorili o tome koje su od navedenih grešaka karakterističnije za niži, a koje za viši stepen učenja italijanskog jezika na spomenutom univerzitetkom nivou. To ostavljamo za neku drugu priliku.

Statistički obrađeni i upoređeni rezultati, zajedno sa rezultatima analize grešaka na ostalim jezičkim nivoima istog korpusa, pomoći će nam da utvrdimo kako teče proces usvajanja planom predviđenih jezičkih znanja, i u kojoj mjeri su ostvareni glavni ciljevi vježbi prevodenja. Na taj način dobićemo smjernice koje će nas uputiti u poboljšanje pojedinih segmenata nastavnog procesa.

Ono što je očigledno jeste da studentima treba bolja „obuka“ u korišćenju jednojezičnog rječnika i interneta prilikom prevodenja. U tom smislu, treba insistirati na njihovom korišćenju na samim vježbama. Koliko god to vremena od časa oduzimalo, profesor, kao koordinator procesa prevodenja, ne bi trebalo da daje rješenja prevodilačkih problema, već da natjera studente da sami do njih dođu, eventualno uz pomoć njegovih smjernica.

Doprinos u savladavanju uzroka najfrekventnijih grešaka mogao bi da pruži i potencijalni udžbenik za prevođenje⁶⁵ koji bi sadržao dodatak sa malim rječnikom lažnih parova i sa napomenama o kontrastivnim razlikama između dva jezika koje su se u rezultatima istraživanja pojavile među češćim uzročnicima grešaka na različitim nivoima.

Još jedno veoma važno pitanje koje se nameće i o kome treba povesti računa jeste usklađenost teorijskih predmeta i vježbi iz jezika, budući da sam čin prevođenja predstavlja spregu svih stečenih jezičkih i vanjezičkih znanja.

References

- Calvi, M. V.(2003). *La traduzione nell'insegnamento delle lingue e nello studio dei linguaggi specialistici*.
http://www.ledonline.it/ledonline/tradurrespagnolo/tradurrespagnolo_02_calvi.pdf
- Carreres, A. (2006). *Strange bedfellows: Translation and Language teaching. The teaching of translation into L2 in modern languages degrees; uses and limitations*. <http://www.cttic.org/ACTI/papers/Carreres.pdf>
- Di Sabato, B.(2007). *La traduzione e l'apprendimento/insegnamento delle lingue*.
http://www.glottodidattica.net/Articoli/articolo1_04.pdf
- House, J.(2009). *Translation*, Oxford University Press
- Ivir, V. (1984). *Teorija i tehnika prevođenja*. Novi Sad: Centar «Karlovačka gimnazija» Sremski Karlovci zavod za izdavanje udžbenika.
- Lazarević, R. (2009). Značaj upotrebe rječnika u nastavi stranog jezika. U Vučo, J, Milatović, B (priredile), *Individualizacija i diferencijacija u nastavi jezika i književnosti* (str: 207-213). Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet Nikšić.
- Lazarević, R., Piletić, D. (2009). Predlog udžbenika za vježbe prevođenja s italijanskog jezika na višim godinama studija. U Vučo, J, Milatović, B. (priredile), *Autonomija učenika i nastavnika u učenju i nastavi jezika* (str. 313-317). Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet Nikšić
- Little, D, Perclová, R. (2003) *Evropski jezički portfolio namijenjen nastavnicima i mentorima*. Podgorica: Ministarstvo prosvete i nauke
- Pym, Anthony (1992). Translation Error Analysis and the Language Teaching, in: Cay Dollerup & Anne Loddegaard (priredile), *The Teaching of Translation*. Amsterdam: John Benjamins, pp. 279-288
- Samardžić, M. (2008). Studentski prevod između školskog i profesionalnog ocenjivanja. U Vučo, J. (priredila), *Evaluacija u nastavi jezika i književnosti. Zbornik radova* (str.133-145). Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet Nikšić.

---

⁶⁵ O tome u Lazarević, R., Piletić, D. (2009)